

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו חק

בס"ד, פר' האזינו תשפ"ה

בית יעקב

הצדיק מגלה הסודות בעת הסתלקותו

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי (לב א.)

אי נמי האזינו השמים וכו'. יש לרמוז אם אפשר ובעיני ה' יכשר, דמשה רבנו עליו השלום גלה סוד האצילות מתחלתו, והודיע לישראל סודות התורה, ועל מה העולם עומד, וכמה פעמים גורם החוטא חס ושלום, הכל באר להם בפרשה זו, דבשעה שהצדיק רוצה להסתלק מן העולם מגלה הסודות הטמונים בלבו כדי שלא ימנע טוב מבעליו. ואפשר דלזה רמז שלמה המלך עליו השלום שאמר (משלי ג כז) 'אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות', הכונה בהגיע זמנו ללכת לאותו עולם ששם עקר מקום מושבך, והינו 'בהיות לאל ידך לעשות', 'ידך' הוא מקומך כמו (דברים כג יג) 'ויד תהיה לך', דהינו בעת שהאל מכין לך מקומך באותו עולם ללכת לו והינו בעת פטירתך, באותה שעה 'אל תמנע טוב מבעליו', כל מה שיש בלבך גנוז מסתרי התורה ומצפונותיה גלה אותו ליראי ה' ולחושבי שמו:

אברהם גילה סודות התורה ליצחק בעת הסתלקותו

וכן מצינו שיעשו אבות העולם עליהם השלום, דבאברהם עליו השלום כתוב בשעת פטירתו (בראשית כה ה) 'ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק', וזה מירי על סודות התורה, שהרי אם תפרש הפסוק בפשוטו שנתן ליצחק כל מה שקנה בעולם הזה, הרי כתיב אחר כך (שם פסוק ו) 'ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנתו, והרי נתן הכל ליצחק, אלא הכונה דנתנה הזאת שנתן אברהם ליצחק הם סודות התורה דעליהם ראוי לומר 'את כל אשר לו', דמי שעשיר בתורה ובסודותיה זוהי העשירות האמתית, ועליה אמר 'ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק'. והנה 'את כל אשר לו' עם הכוללים גימטריא 'אלין רזין דאורייתא', להורות דהסודות הם שמסר לו:

יצחק גילה סודות התורה ליעקב בעת הסתלקותו

וכן מצינו בשעת פטירת יצחק אבינו עליו השלום נאמר (שם כז ח) 'ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע הוא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק', דלכאורה מה שאמר 'הוא חברון' אשר גר שם אברהם ויצחק יתרים, דמה בא ללמדנו בזה, דמדקאמר 'קרית הארבע' כלי עלמא ידעו ש'הוא חברון' אשר גר שם אברהם ויצחק, ומה בא ללמדנו בזה. אלא בא להשימיענו דיצחק מסר ליעקב סודות התורה, דמלת 'חברון' עם הכולל גימטריא 'רזין', לרמוז דבחברון נתחברו האבות ומסרו סודות התורה זה לזה כאמור. 'אשר גר שם', מלת 'גר' ראשי תבות גלוי ר'זין, והוסיף רמז בה, לומר דאברהם ויצחק הם שגלו סודות התורה בחברון, אברהם מסרם ליצחק שם בחברון, ויצחק מסרם גם כן ליעקב שם כמו שכתבנו:

יעקב גילה סודות התורה לבניו בעת הסתלקותו

אמנם יעקב מסרם לבניו במצרים בחוץ לארץ, ועל זה אמר בלשון זה 'הוא חברון' אשר גר שם אברהם ויצחק, והכי הכונה, 'הוא חברון' ששם נתחברו האבות ומסרו סודות התורה הרמוזים במלת 'חברון' כאמור זה לזה, וברר ואמר דדוקא אברהם מסר ליצחק ויצחק מסר ליעקב שם, וזהו שפס' 'אשר גר שם אברהם ויצחק', 'גר' ראשי תבות גלוי ר'זין כאמור, ודהינו אברהם גלה ליצחק שם ויצחק גלה ליעקב שם, אמנם יעקב גלה לבניו בחוץ לארץ. ויעקב בשעת פטירתו כתיב בו (שם מט א) 'ויקרא יעקב (לבניו) [אל בניו] ויאמר האספו ואגידה לכם', דכל לשון הגדה היא על הסוד כמו שכתב בזהר הקדוש (ח"א רלד:). והנה 'האספו ואגידה לכם' עם הכולל גימטריא 'הרזין', להורות שמסר להם סודות התורה, נמצא שאבות העולם עליהם השלום כל אחד בשעת פטירתו גלה סודות התורה:

משה רבינו הכין את ישראל לשמוע סודות התורה בעת פטירתו

וכן עשה משה רבנו עליו השלום, בשעת פטירתו גלה סודות התורה בפרשה זו של האזינו, ומלת האזינו גימטריא 'הסוד' עם ארבע אותיותיו. והנה כונת משה רבנו עליו השלום בזה שאמר האזינו השמים וכו', האזינו השמים הם הנפש רוח נשמה, דמלת השמים גימטריא 'נשמה', וכל הנפש רוח נשמה בכללותם נקראים 'נשמה' או 'רוח' או 'נפש', נמצא השמים שהוא גימטריא 'נשמה' משתמשת על הנפש רוח נשמה, ואמר משה רבנו עליו השלום לפניו, תנו דעתכם והכינו נפש רוח נשמה שלכם לשמוע סודות התורה, ותשמע הארץ אמרי פי, הארץ היא הגוף: (מחשוף הלבן)

מבטיח לישראל על הגאולה העתידה

הלא הוא כמס עמדי חתם באוצרתי (לב לד.)
אפשר לרמוז, דמשה רבנו עליו השלום אחר כל הקללות והתוכחות שאמר לישראל, בא לנחמם ולהבטיחם שאחריתם תהיה לטובה, וה' ישפך חמתו על הגוים אשר לא ידעוהו והרשעה כלה בעשן תכלה וישראל ישכן לבטח:

שורש ניקת הסטרא אחרא מצירופי 'אלהים'

והנה ידוע דיש מאה ועשרים צרופי 'אלהים' קדושים, ומהם יונקים 'אלהים אחרים', ושרש תגברת הדין בזה תלוי, וכמו שכתבנו זה הדבר כמה פעמים:

בפסוק 'אהיה אשר אהיה' נרמזה הגאולה העתידה

והנה הקדוש ברוך הוא כשנגלה למשה בסנה אמר לו (שמות ג יד) 'אהיה אשר אהיה', וכמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ט:ו) 'אהיה עמם בצרה זו, אהיה עמם בצרה אחרת. וכל שם אהיה הוא רחמים, ובא משה רבנו עליו השלום להודיע לישראל שאל יפחדו ואל ייראו, שהקדוש ברוך הוא ייטיב להם בסוף. ובעת שידרש ה' על עמו ממתק המאה ועשרים צרופי 'אלהים' עד שיתבטלו הדינים, ומתוקם הוא בשרשם, והוא שיתברכו שמות אהיה שבפנים באמא ויצאו ומתקו את 'אלהים' שבאחורים, באפן שלא תשאר ניקה לחיצונים שהם 'אלהים אחרים', ואז 'בלע המות לגצח' (ישעיה כה ח):

לעתיד לבוא יתמתקו צירופי 'אלהים' בשם אהיה והסט"א תתבטל

וזהו שאמר הלא הוא כמס עמדי, כמס גימטריא ק"כ צרופי 'אלהים', ודהינו, אל תיראו מצד מאה ועשרים צרופים ותאמרו שגם באחרית הימים יינקו 'אלהים אחרים' מהם. אין הדבר כן, שבאותו זמן יתמתקו הדינים ולא תשאר שום ניקה לחיצונים, והמתוק יהיה על ידי שמות אהיה שבפנים, שירבו בהם אורות חסדים ויצאו לחוץ ומתקו המאה ועשרים צרופים. וזהו שאמר הלא הוא כמס עמדי, דהינו, באותו זמן שהוא עת הגאולה, שרש הדין שהוא מאה ועשרים צרופים שהם גימטריא כמס, הרי הוא כמוש וכבוש תחת ידי, ולא יתפשט לחיצונים כלל. ותדע כיצד היא כמיושנו, על ידי חותם שהוא חתום באוצרתי, דהינו, על ידי שמות אהיה שבפנים שהם גימטריא 'חותם', יתמתקו הצרופי 'אלהים' ויתבטלו הדינים, וזהו חתום באוצרתי: (פיתוחי חותם)

באור יעקב

בהמתן של צדיקים

או אז יבוא המוכר ויטל משם את פרדתו. לא עבר זמן רב, וגוי שחלף בשוק נתן עיניו במקח הטוב, והסכים לשלם עבור הפרד את מלא הסכום שהרב בקש בעבורו. ואכן המכירה נעשתה לשביעות רצון כלם. כשסיים רבנו את ימי שליחותו בדרעא פנה לקונה של הפרד, והודיע לו כי עתה שב הוא למקומו ולעירו, ואם רצונו יכול הוא להתלוות אליו ובשובו לטל עמו את הפרד אשר קנה.

ואכן הגוי התלווה אל הרב לאורך כל מסעו מדרעא עד שובו לעירו תאפיללת, כשהגיעו אל העיר, ירד רבנו מן הפרד, ואמר לגוי: 'הנה שלך לפניה, קח לך ושוב לך לארצך ולמקומך לשלום'. נטל אפוא הגוי את החבל שאחזו היה בצנארו של הפרד, והחל מושכו שיבוא אחריו ויצאו לדרך. והנה, למרבה הפלא, הפרד נותר לעמד בעקשנות על מקומו, אינו מוכן ללכת אף לא פסיעה אחת. נסה הגוי בכה ובכה, למשך, להכות, ומאומה לא עזר. הפרד העקשן לא זז ממקומו.

מחלון השיבה שמע רבנו את הקולות שצוּעק הגוי על הפרד העקשן, והבין את אשר ארע. חיש מהרה ירד מן העליה שם היתה הישיבה לרחוב העיר, נגש על הפרד ולחש לו באזנו: 'הנה, גמרת שליחותך, תוכל ללכת עם הגוי. ואך סים את לחישתו, התנער הפרד ממקומו, והחל צועד בנחת אחר הגוי האוחז בחבל.

ומכאן למדנו גדל מעלתו של הצדיק ורב כחו, כי אפלו הבהמות שצליהם רכב התקדשו בקדשה עליונה, ותקומה היתה להם.

קדושת יעקב

כשיתבררו ניצוצות הקדושה תבוא הגאולה והאומות יענשו

(שמו"ר ל טו) אני גזרתי מעט והם עשו הרבה, ואין חונן ואין מרחם עליהם. וזהו שאמר, תדע למה כל הנקמה ההיא יעשה הקדוש ברוך הוא באומות העולם, משום כי יראה כי אזלת יד, דהיינו, בכל ימי הגלות ידם הולכת ומתקפצת על ישראל, צרות אחרונות משכחות את הראשונות, ואפס עצור ועצוב מהם לעזר את ישראל ולמחות באחרים, לכן בשביל כך גם אני זאת אעשה להם נקמה של כליה:

או יראו האומות שאין בסטרא אחרא כח להצילם

ובאותה שעה יאמרו אמות העולם איה אלהיהם, וזהו שאמר ואמר אי אלהימו. מלת אי רומזת ל"א קלפות שמשם שרש ואחיות כל האמות, וזהו צור שהיו חוסים בו. אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם, דהיינו, דכל עבודה זרה שהיו עובדים הגוים והבשחון שהיו בטוחים, הכל מ"א קלפות נמשך. ובאותו זמן יאמר הקדוש ברוך הוא לאמות העולם, עכשו אם יש בהם ממש יקומו ויעזרום או יהיו עליכם סתרה:

ביטול הסטרא אחרא והתיקון השלם

הביטו וראו עתה כי אני הוא ואין אלקים עמדי, דהיינו נתמתק שרש הדינים ומתבטלים כל החיצונים. וזהו שאמר אני אמת ואחיה, אמת לסטרא אחרא, ואחיה לסטרא דקדושה, הם הניצוצות דקדושה שהיו שקועים בתוך הסטרא אחרא. מחצתי לבני ישראל בגלות ובמיתה, ועכשו ואני ארפא. דבאותה שעה 'בלע' המות לגצא, ולא נשאר שום ניצוץ של קדושה שיחזר ויצא חוצה, כי באותו זמן לא יש כי אם קדושה לבדה, וזה שאמר ואין מידי מציל, לשון 'וינצלו את מצרים' (שמות יב לו). יהי רצון שיתקיים דבר זה בקרוב במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון: (פיתוחי חותם)

עניים מרבים היו בה בתאפיללת, העיר הגדולה לאלקים, ולא היה הקמץ שבה משיב את הארי. רבנו האביר יעקב זיע"א שהיה נושא על שכמו את משא העדה, לא יכול היה להתעלם מקצוקתם הנוראה של אביוני עירו, וקול זעקתם עלה באזניו תמיד ולא נתן לו מנוח. בלבו הרחום גמר אמר לטל את מקל הגדודים, ולהרחיק עד ערי דרעא שבסוריה, שם התגוררו באותה עת שועי ארץ וגדיביה, לעורר את לבם ולקבל את נדבתם למען עניי עירו.

באותן שנים הדרך היחידה להגיע ממרוקו לסוריה היתה ברכיבה על פרדות קלות רגלים, ואף הרב שהתארגן לנסיעתו הארכה, סר לחנותו של סוחר בהמות, וקנה פרד צעיר ובריא, שיוכל לשרד את הדרך הארכה ולהביאו למחוז חפצו לחיים ולשמחה ולשלום. שלם הרב בעד הפרד את מיטב כספו והתכונן לקראת צאתו לדרך.

ימים רבים עשה רבנו בדרך, כשהוא מטלטל על גבי הפרד, עולה בהרים ויורד בבקעות, עד אשר הגיע למחוז חפצו, דרעא. הרב שליח המצוה שהגיע לכבודה של מצות הצדקה התקבל בתשואות חן ובכבוד מלכים על ידי גדיביה ועשיריה של דרעא שפתחו לבבם וכיסם ומלאו את ידיו של רבנו וזוהבים רבים למען עניי עירו.

עם זאת שמלאו ידיו ממעות הצדקה, הרי שהרב לכשעצמו נותר ללא פרוטה לפרטה, באשר ומעט המעות שהיו עמו כלו וגם תמו בהוצאות הדרך. בלית ברירה פנה רבנו לשוק הבהמות, והעמיד את פרדתו למכירה, כשהוא מתנה את המכירה, שתחול רק לאחר שישוּב לעירו תאפיללת,

לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם וחש עתדת למו. כי ידיו ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועצוב. ואמר אי אלהימו צור חסיו בו. אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו ויעזרום יהי עליכם סתרה. ראו עתה כי אני הוא ואין אלקים עמדי אני אמת ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל (לב לה-לט).

ואז באותו זמן לי נקם ושלם, אשלם נקמה לאמות העולם [על] מה שיעשו להם. לעת תמוט רגלם, בזה בא לרמז, דידוע דכמו שיש אדם דקדושה מראשו ועד רגליו, הכי נמי יש אדם בליעל דקלפה מראשו ועד רגליו. ואדם בליעל בגינו הוא על ידי ניצוצות הקדושה שגנבנו בו מעונות ישראל, והם המחיים אותו ומקיימים אותו על רגליו, וכל ימי הגלות מתבררים ויוצאים ממנו ניצוצות, ובאחרית הימים נשאר הברור כי אם ברגליו, ועל זה אמר בזהר הקדוש (ח"ב רמ"ג) עד דמטו רגליו ברגליו. וכשיכלו הניצוצות מן הרגלים, באותה שעה 'בלע' המות לגצא. וזהו שאמר כאן לעת תמוט רגלם, דהיינו, אימתי לי נקם ושלם, הוא לעת תמוט רגל אדם בליעל, שייכלו ממנה הניצוצות ותפל לארץ. וזה הדבר קרוב הוא אצלו יתברך, וזהו שאמר כי קרוב יום אידם, ואז ביום אידם ממחר הקדוש ברוך הוא להביא עליהם הפרענות שגזר שעתיד להביא עליהם, וזהו וחש עתדת למו:

עונש האומות מכיון ששעבדו את ישראל יותר מהראוי

ולא תאמר שיש עול חס ושלום במשפטו יתברך לא שיק, שהרי כי ידיו ה' את עמו בגלות, כאשר גזר עליהם בזמן הגלות, וכשיכלה הזמן שגזר, אז ועל עבדיו יתנחם. ואמות העולם הכבידו יד על ישראל בגלות יותר ויותר, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה